

Література

1. Individuals with Disabilities Education Act (IDEA)). Public Law 101-476. [Електронний ресурс]. 2004. URL : <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/USCODE-2011-title20/pdf/USCODE-2011-title20-chap33>.
2. Kauffman J. M., Hallahan D. P., and Pullen P. C. Handbook of Special Education, Second Edition, New York: Routledge, 2011. 369 p.
3. Kode K. Elizabeth Farrell and the History of Special Education. Washington: Council for Exceptional Children, 2017. 88 p.
4. Winzer M.A. The History of Special Education: From Isolation to Integration. Washington, D.C.: Gallaudet University Press, 1993. 447 p.

Супрун Микола Олексійович

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри психокорекційної педагогіки
факультету спеціальної та інклюзивної освіти

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Галета Зоя Анатоліївна

вчитель слухо-мовної роботи

Спеціальна загальноосвітня школа-інтернат №18

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДО РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Позиціонуючи ментально-філософське бачення сутності складних соціальних процесів з урахуванням запитів життя, справжніх пріоритетів розвитку суспільства в цілому та держави, зокрема, пріоритетності набуває виховання Людини-особистості, яка консолідує справжні цінності: Життя, Свобода, Гідність, Справедливість, Щастя, Добро, Любов, Здоров'я, професіоналізм ... Про рівень розвитку цивілізованості суспільства, перш за все, можна стверджувати з позицій його ставлення до найменш захищених верств, серед яких діти з особливими освітніми потребами займають домінуюче місце. Одним з провідних чинників успішної соціалізації дитини з особливостями психофізичного розвитку є особистість компетентного фахівця в галузі спеціальної освіти [4, 45].

Сучасна професійно спрямована підготовка фахівця в галузі спеціальної освіти до роботи у системі інклюзивного навчання – це цілісний процес, який складається з цілого ряду підсистем, кожна з яких виконує свою функцію. Водночас, загальна готовність до роботи в інклюзивному освітньому середовищі провадиться на недостатньому рівні відносно вимог сьогодення, що викликало потребу у визначенні стану підготовленості фахівців зазначеної категорії до роботи з підлітками, які мають психофізичні порушення та знаходяться саме в умовах інклюзивного навчання.

Кризові умови сучасності спонукають до пошуку шляхів вирішення гострої соціальної проблеми – дезадаптації зазначеної категорії підлітків, які внаслідок складних соціальних та особистісних проблем не в змозі адаптуватися до соціального середовища сім'ї та школи. Допомогти даним підліткам здобути базову середню та допрофесійну освіту і не стати на шлях злочинності, можливо

шляхом їх соціальної реабілітації в Центрах професійної підготовки та соціальної реабілітації проблемної молоді. Проте, значна частина фахівців спеціальної освіти не готові до реабілітаційної діяльності і потребують додаткової теоретичної та практичної допомоги.

Звертаючись до проблеми підготовки фахівців спеціальної та інклюзивної освіти до провадження реабілітації підлітків, звернемо увагу на їх характерні особливості: хронічна неуспішність в школі, опір педагогічному впливу вчителів та батьків, негативне ставлення до навчання, відчуження від сім'ї та школи, порушення емоційно-мотиваційної спрямованості, конфліктність в стосунках з однолітками та педагогами, відсутність комунікативної культури, асоціальні вияви – все це унеможлиблює виконання ролі учнів, а тому вони залишають школу, не здобувши навіть базової середньої освіти.

Вирішення проблеми дезадаптації підлітків можливе шляхом їх соціальної реабілітації в Центрах професійної підготовки та соціальної реабілітації проблемної молоді, яка передбачає здійснення комплексу педагогічних, соціальних, психологічних і медичних заходів, які б сприяли відновленню порушених соціальних зв'язків і відносин підлітків зі шкільним та сімейним середовищем, встановленню норм індивідуальної та колективної поведінки у відповідність із загально визнаними суспільними правилами і стандартами, формуванню особистісних якостей, які б сприяли їх активній життєвій позиції та інтеграції в суспільство.

Метою підготовки фахівців спеціальної та інклюзивної освіти до провадження реабілітації підлітків є формування системи особистісних і професійних якостей, які сприяють успішному здійсненню реабілітації підлітків в умовах інклюзії.

Успішна реалізація даної мети передбачає єдність теоретичної і практичної підготовки до даного виду діяльності, сформованість ділових і особистісних якостей та наявності вмій і навичок для її здійснення.

Мотивація фахівців спеціальної та інклюзивної освіти до реабілітаційної діяльності досить складна і неоднозначна. Безумовно, переважають мотиви професійної самореалізації та самоствердження, мотиви участі у важливій державній справі, мотиви, що передбачають особисту зацікавленість в позитивних результатах праці, проте найважливішим з них є глибока переконаність в необхідності даного виду діяльності, як прояву гуманного ставлення до підлітків, бажання бути корисним в якості професіонала, громадянина, людини.

Досить важливою складовою підготовки фахівців спеціальної та інклюзивної освіти до реабілітаційної діяльності є емоційно-вольовий стан. Лише фахівці, які переконані в позитивних результатах реабілітації, розуміють всі труднощі даного виду діяльності і наполегливо прагнуть до успіху, цінують і поважають особистість підлітків, відкриті до спілкування з ними, доброзичливі, рішучі, зможуть допомогти. Розпочинаючи реабілітаційну діяльність, фахівці спеціальної та інклюзивної освіти мають усвідомлювати, що основними принципами роботи є:

- прийняття дитини, позитивне ставлення до неї, її індивідуальності, незалежно від її поведінки;
- недопустимість насильницьких форм, методів і засобів навчання, виховання та реабілітації;
- організація спільної діяльності з дорослими, що беруть участь у реабілітації підлітка (медичні працівники, соціальні працівники, вчителі, батьки й ін.);
- емоційне прийняття підлітка таким, яким він є;
- звернення не тільки до інтелектуальної сфери, а й до сфери особистості; — повага до підлітка, віра в його здібності;
- розвиток довірливих відносин;
- особистісна зацікавленість у створенні комфортного реабілітаційного середовища;
- здійснення індивідуального стилю спілкування [4, с. 52].

Слід зазначити, що здійснення реабілітації підлітків неможливе без системи відповідних професійних знань, організаторських, комунікативних вмінь і навичок. В процесі проведення реабілітаційної діяльності особливої значущості набувають комунікативні вміння фахівців:

- уміння створювати умови для сприятливого соціально-психологічного клімату;
- уміння використовувати демократичні форми педагогічного спілкування та впливу;
- уміння керувати власним емоційним станом;
- уміння провадити спілкування на основі захоплення спільною творчою діяльністю;
- уміння орієнтуватися на учня як активного суб'єкта навчально-виховного процесу;
- уміння оцінювати стан соціальної адаптованості учнів, розпізнавати в поведінці узгодженість соціальних норм і переконань;
- уміння створювати умови для залучення учнів до соціальних цінностей, розвитку соціальних якостей [5, 65].

Слід наголосити, що вміння виявити емпатію до підлітка, поставити себе на його місце, зрозуміти емоційний стан, прийняти особистість при всіх перевагах і недоліках та враховувати всі ці чинники в процесі реабілітації – є необхідною якістю фахівця спеціальної та інклюзивної освіти.

Безумовно, здійснюючи підготовку фахівців спеціальної та інклюзивної освіти до реабілітаційної діяльності, слід враховувати складність і напруженість даного виду діяльності, коли фахівець одночасно виконує різні види роботи, кожний день зустрічається зі складними дитячими проблемами, а подекуди і горем, має ненормований робочий день, невисокий заробіток – все це сприяє зростанню напруги, втоми, та, як наслідок, сприяє емоційному вигоранню. Але підготовлений належним чином до реабілітаційної діяльності фахівець спеціальної та інклюзивної освіти розуміє проблеми підлітків і знає їх вікові особливості, розуміє мету, цілі реабілітаційної діяльності і застосовує отримані знання на практиці: вміє виявляти і розвивати індивідуальні творчі здібності і нахили в процесі даної діяльності; вміє налагодити позитивне спілкування на

основі взаєморозуміння, довіри та партнерства; вміє нестандартно творчо організовувати навчальні заняття і виховні заходи; сприяє особистісному та творчому розвитку [5, 25]. Отже, педагогічні вузи покликані удосконалювати професійну підготовку, значущість якої підвищується в зв'язку з інтеграційними процесами в системі освіти, реалізацією принципу «суспільство для всіх». Вищезазнані тенденції зумовлюють потребу у виявленні стратегії підготовки фахівців у сфері спеціальної освіти і розробці концепції, моделі і соціально-педагогічних умов професійної підготовки професіонала, здатного надавати кваліфіковану допомогу особам з фізичними обмеженими можливостями в умовах впровадження інклюзивної освіти [3, 8].

Література

1. Синьов В. М., Пометун О. І., Кривуша В. І., Супрун М. О. Основи теорії виховання. Навч. посіб. К. : МП «Леся», 2000. 140 с.
2. Супрун Д. М. Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти. *Монографія*. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 392 с.
3. Супрун Д. М. Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03. Київ, 2018. 657 с.
4. Супрун Д. М. Management – a component of psychologists' professional training (Менеджмент – складова професійної підготовки психологів). Навчально-методичний посібник для студентів, слухачів магістратури та практикуючих психологів. Київ, 2019. 390 с.
5. Супрун М. О. Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки, становлення та розвиток (друга половина ХІХ-перша половина ХХ ст.): *Монографія*. К.: Вид. КЮІ МВСУ Паливода АВ, 2005. 350 с.
6. Супрун М. О. Педагогіка : підручник для духовних і світських закладів освіти – К. : КДА, 2018. – 400 с.
7. Suprun, N. Pedagogy as an academic discipline in the context of religious education. *Proceedings of the Kiev Theological Academy*. 2011. No.15. – P. 323-333.
8. Глушко, Н. В. Соціальна реабілітація дезадаптованих старших підлітків у професійних ліцеях [Текст] : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.05 – соціальна педагогіка / Глушко Надія Василівна ; Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2017. – 20 с.